

ผ้าขึ้นดินจกตระกูลราชบุรี: ประวัติศาสตร์, ความรู้, การพัฒนาผลิตภัณฑ์
และการตลาดวิถีพุทธเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน*

TEEN CHOK FABRIC OF RATCHABURI CLAN: HISTORY, KNOWLEDGE,
PRODUCT DEVELOPMENT AND MARKETING IN BUDDHIST WAY
TO INCREASE COMPETITIVENESS

พระครูวาทีวรวัฒน์

Phrakhru Wateeworawat

วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Ratchaburi Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: phrakhruwateeworawat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องผ้าขึ้นดินจกตระกูลราชบุรีเป็นการวิจัยและพัฒนา โดยสัมภาษณ์ 15 ท่าน การสนทนากลุ่ม 10 ท่าน พบว่า 1. ฐานข้อมูลประวัติศาสตร์และการพัฒนา ชาวไท-ยวน ปรากฏสมัยโยนกเชียงแสน คือ 1) กลุ่มไท-ยวนดั้งเดิม 2) กลุ่มไท-ยวนราชบุรี และ 3) กลุ่มไท-ยวนพื้นที่ต่างๆ โดยมีมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ ไปเจียง เที้ยวช่วง และบุญกลางบ้าน ส่วน การละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ จ้อย ต่อไก่ ผีฮ้อ หรือผีกะลา ผีลุ่ม และผีมะกัก ทั้งนี้ลายผ้าขึ้นดินจกมี 9 ลาย คือ 1) ลายดอกเซีย 2) ลายกาบ 3) ลายหน้าหมอน 4) ลายโค้งแก้ง 5) ลายกาบดอกแก้ว 6) ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย 7) ลายกาบซ้อนหัก 8) ลายหักนกคู่ และ 9) ลายแคทราย 2. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 3 ระยะ คือ 1) การก่อตั้ง 2) การดำเนินการ และ 3) การพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ ได้แก่ 1) ระดับครัวเรือน มีการสอนให้บุตร-หลาน เรียนรู้วิธีการทอผ้าขึ้นดินจก และ 2) ระดับกลุ่มสัมมาชีพ ใช้ 6 ขั้น ได้แก่ 1) การสร้างชุดความรู้ 2) การแสวงหาความรู้ 3) การบูรณาการ 4) การถ่ายทอด 5) การประยุกต์ใช้ และ 6) การเก็บรักษา

* Received 17 June 2023; Revised 22 October 2023; Accepted 27 October 2023

3. ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธ 2 อย่าง ได้แก่ 1) ลายคน และ 2) ลายปลา ใช้แนวทางสร้างมูลค่าเพิ่ม 5 ด้าน ได้แก่ 1) ผู้นำกลุ่ม 2) การออกแบบผลิตภัณฑ์ 3) การถ่ายทอดภูมิปัญญา 4) การส่งเสริมโดยรัฐ และ 5) การจัดจำหน่าย และ 4. นวัตกรรมการตลาดวิถีพุทธ คือ การสร้างตลาดที่ยั่งยืน 5 แนวทาง คือ 1) การเพิ่มผลผลิต 2) การปรับลดขนาดลาย 3) การพัฒนาผ้าตีนจก 4) การย้อมสีธรรมชาติ และ 5) การสร้างสัญลักษณ์ ควรส่งเสริมผลิตภัณฑ์โดยใช้ฟรีเชนเตอร์ และเพจ ผ้าขึ้นตีนจก ราชบุรี

คำสำคัญ: ผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี, ประวัติศาสตร์, การพัฒนาผลิตภัณฑ์, การตลาดวิถีพุทธ

Abstract

The research on the Ratchaburi family's Tin Chok sarong was research and development by interviewing 15 people and group discussions with 10 people. It was found that: 1. History and development database The Tai-Yuan people appeared in the Yonok Chiang Saen period, namely 1) the original Tai-Yuan group, 2) the Ratchaburi Thai-Yuan group, and 3) the Thai-Yuan group in various areas. Its cultural heritage includes Pai Seng, Tiew Kwang, and Bun Klang Ban. As for the local games, they include Joi Tor Kai, Phi Or or Phi Kala, Phi Sum and Phi Makwak. There are 9 patterns in the Tin Jok cloth pattern: 1) Dok Sia pattern, 2) Kap pattern, 3) Pillow face pattern, 4) Kong Keng pattern, 5) Kap pattern. Kaew flowers, 6) Kong Kong Son Sia pattern, 7) Broken double sheath pattern, 8) Double broken bird pattern, and 9) Khae Sai pattern. 2. The process of knowledge management of local wisdom has 3 phases: 1) establishment, 2) operations, and 3) Development of knowledge management models including 1) household level Children and grandchildren are taught how to make tinchok cloth pipes and 2) at the occupational group level, use 6 steps: 1) creating a knowledge set, 2) seeking knowledge, 3) integration, 4) transferring, 5) application. use and 6) storage 3. Creative products in the Buddhist way, 2 patterns, namely 1) human pattern and 2) fish pattern, using guidelines to create added value in 5 areas: 1) group leader 2) product design 3) wisdom transfer 4) Promotion by the state and

5) distribution and 4. Buddhist marketing innovation is to create a sustainable market in 5 ways: 1) adding patterns 2) reducing the size of the pattern 3) developing the Tin Jok fabric 4) dyeing. nature and 5) creating symbols Products should be promoted using a presenter and the page "Pha Sin Tin Jok, Ratchaburi".

Keywords: Teen Chok Fabric of Ratchaburi Clan, History, Product Development, Marketing in Buddhist Way

บทนำ

ราชบุรีเป็นพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมหลากหลายชาติพันธุ์ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยพื้นถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเชื้อสายจีน กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเชื้อสายมอญ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเชื้อสายยวน กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเชื้อสายเขมร กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเชื้อสายลาวโซ่ง และกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเชื้อสายลาวเวียง ชาวไท-ยวนราชบุรีเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ทั้งทางภาษาและวัฒนธรรม นักภาษาศาสตร์จัดกลุ่มภาษายวนให้อยู่ในตระกูลภาษาไท-กระได ภาษายวนมีอัตลักษณ์ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนที่คล้ายคลึงกับภาษาไทยถิ่นเหนือ และมีการใช้รูปอักษรธรรมล้านนาในการบันทึกคัมภีร์ทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะคัมภีร์ใบลาน และในส่วนของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของยวนที่ยังคงดำรงอยู่ คือ ภาษาพูด ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวยวนยังคงพูดภาษายวนกับลูกหลานในชุมชน ทว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางอย่างเริ่มสั่นคลอนในปัจจุบัน (บุญยจริย สรสีสม, 2555)

ผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี เป็นผ้าจกที่พบในหมู่ช่างทอผ้าชาวไท-ยวน ในจังหวัดราชบุรี มีแหล่งกำเนิดแตกต่างกัน โดยแบ่งตามลักษณะของลวดลายได้เป็น 3 ตระกูลใหญ่ คือ 1) ผ้าขึ้นตีนจกคูบัว เป็นผ้าขึ้นตีนจกที่มีลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตัวเอง เช่น ลายดอกเซีย ลายหักนกคู่ ลายโค้งแก้ง ลายหน้าหมอน และลายนกคู่กินน้ำฮ่วมเต้า ผ้าขึ้นตีนจกคูบัวจะพบมากในตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เพราะมีชุมชนไท-ยวนอาศัยอยู่ โดยในการจกจะใช้เส้นด้ายยืนสีดำ ฟุ้งดำ โดยไม่มีลายประกอบมากมาย พื้นผ้าเว้นพื้นดำไว้มากตามแบบของลวดลาย เพื่อจกให้เห็นลายชัดเจน ส่วนสีสันของเส้นใยที่ใช้ทอ จะใช้เส้นใยที่มีสีสันหลากหลาย เช่น จะใช้ฟุ้งดำดำจกแดง เข้มเหลืองหรือเขียว เป็นต้น 2) ผ้าขึ้นตีนจกบางกะโด เป็นผ้าขึ้นตีนจกที่มีลวดลายขนาดและสีสันที่มีความใกล้เคียงกับจกคูบัว เป็นผ้าจกที่ได้จากชุมชนไท-ยวน ในชุมชนบางกะโด ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม โดยผ้าขึ้นตีนจกบางกะโด จะมีความแตกต่าง

จากผ้าจกคูบัวตรงที่ชายของตีนขึ้นจะมีการเว้นพื้นที่ต่ำระหว่างลายชะเปาถึงเล็บเหลืองไว้กว้างมากกว่าผ้าจกคูบัว และ 3) ผ้าขึ้นตีนจกตอนแร่นั้น เป็นผ้าขึ้นตีนจกที่มีลายที่มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง เช่น ลายกาบ ลายกาบดอกแก้ว และลายนกคุ้มกินน้ำฮ่อมเต้า พบมากในชุมชนไท-ยวน ตำบลตอนแร่ ตำบลห้วยไผ่ ตำบลหนองปลาหมอ และตำบลรางบัว โดยลักษณะของการจกจะประกอบด้วยหลากหลายของลวดลาย และจะมีการจกลายแน่นเต็มผืนผ้า มีการเว้นพื้นที่ต่ำไว้น้อย ทำให้ลดความเด่นชัดของลายหลักลงไป โดยจะคงสีสันของเส้นใยเป็นสีแดงเป็นหลัก จะไม่นิยมใช้เส้นใยหลายสี (ปริยาภรณ์ จินเลี้ยง และคณะ, 2557)

ดังเดิมนั้น ผ้าขึ้นตีนจก มิได้มุ่งเน้นเพื่อการจำหน่าย แต่ในปัจจุบันนี้ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้กลายเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ทุก ๆ ประเทศพยายามที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในประเทศของตนเอง เพราะนอกจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะสามารถสร้างรายได้และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจทั้งระดับประเทศและระดับภูมิภาคแล้ว การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปด้วย การนี้ ผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี จึงมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็น “ภูมิปัญญามรดกวัฒนธรรม” (ณัฐชา ลีปัญญาพร, 2563) อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ วัฒนธรรมและประเพณีแบบโบราณกำลังเลือนหายไป ปัญหาความขัดแย้งและความไม่เข้าใจกันระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าเนื่องมาจากการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้แนวความคิด ความรู้สึก วิธีการดำเนินชีวิต เปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดปัญหาต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นตีนจก ปัญหาการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ ปัญหาทางการตลาด ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อิทธิพลจากผลกระทบของสถานการณ์การระบาดโรคติดต่อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ยิ่งส่งผลให้เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรีซบเซาลงอย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี: ประวัติศาสตร์, ความรู้, การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดวิถียุทธเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน” โดยมีจุดเน้นที่การศึกษาประวัติศาสตร์ การจัดการความรู้ การยกระดับสินค้าและผลงานศิลปะจากภูมิปัญญามรดกวัฒนธรรมวิถียุทธ รวมถึงการพัฒนาเครือข่ายสมาคมผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และต่อลมหายใจของภูมิปัญญามรดกวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลประวัติศาสตร์และพัฒนาการของมรดกวัฒนธรรมผ้าขึ้นตีนจกตระกุลราชบุรี
2. เพื่อพัฒนาระบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มสัมมาชีพผ้าขึ้นตีนจกตระกุลราชบุรี
3. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธของกลุ่มสัมมาชีพผ้าขึ้นตีนจกตระกุลราชบุรี
4. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการตลาดวิถีพุทธของกลุ่มสัมมาชีพผ้าขึ้นตีนจกตระกุลราชบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 ท่าน

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามลักษณะของการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 10 ท่าน

การวิจัยครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาเครือข่ายสัมมาชีพผ้าขึ้นตีนจกตระกุลราชบุรี ได้แก่ จำนวน 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่ระลึกจากภูมิปัญญามรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มสัมมาชีพผ้าขึ้นตีนจกตระกุลราชบุรี มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview)

แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อออกแบบวิธีการที่เหมาะสมในการจัดอบรมการพัฒนาฝีมือเพื่อยกระดับทักษะการผลิตสินค้าในเชิงสร้างสรรค์ที่มีมูลค่าเพิ่มในชุมชนเป้าหมาย จากผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (ขนาดกลาง) โดยการอภิปรายโต้ตอบแสดงความเห็น/เล่าเรื่องประสบการณ์ ตามประเด็นที่ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) กำหนดขึ้นมาอย่างเจาะจง ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ คือ การเตรียมความพร้อมก่อนลงพื้นที่ 2) ขั้นตอนการดำเนินการสัมภาษณ์ คือ ผู้ศึกษาวิจัยได้นำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล จากต้นสังกัด และ 3) ขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ การปฏิบัติการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) ขั้นการประสานงาน คือ การติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิในเบื้องต้นทั้งทางโทรศัพท์และด้วยตนเองเพื่อแนะนำตัวผู้วิจัย 2) ขั้นการเตรียมการ คือ การนำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล และ 3) ขั้นตอนการสนทนากลุ่มเฉพาะ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพที่กระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มสนทนาขนาดกลาง

กิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Action) การพัฒนาเครือข่ายสัมมาชีพผ้าขึ้นดินจกตระกูลราชบุรี ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) โดยการประเมินผลปฏิบัติการ (รายตัวชี้วัด) ในการพัฒนาเครือข่ายสัมมาชีพผ้าขึ้นดินจกตระกูลราชบุรี (Input - Process - Output - Outcome)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบด้วยผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note Taker) ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) และผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งใช้หัวข้อสนทนาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Action) เป็นการวิเคราะห์กระบวนการปฏิบัติงาน ซึ่งครอบคลุม Input - Process - Output - Outcome (รายตัวชี้วัด) ร่วมกับสถิติ

อ้างอิงจะใช้เพื่ออธิบายความพึงพอใจ และค้นหาความจริงจากการปฏิบัติงาน ตามรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

ผลการวิจัย

1. ฐานข้อมูลประวัติศาสตร์และพัฒนาการของมรดกวัฒนธรรมผ้าขึ้นดินจกตระกูลราชบุรี ชาวไท-ยวนราชบุรีมีเชื้อสายมาจากเมืองเชียงแสน ก่อนปีพุทธศักราช 2347 “โยนกเชียงแสนนคร” (ปัจจุบัน คือ อำเภอยางสัก จังหวัดเชียงราย) ประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวนราชบุรี แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวนดั้งเดิม 2) กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวนราชบุรี และ 3) กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวนกลุ่มต่างๆ ในราชบุรีปัจจุบัน กลุ่มใหญ่ตั้งถิ่นฐานในเขตตำบลคูบัว มรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ประเพณีที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน ได้แก่ 1) ประเพณีไปแข่ง 2) ประเพณีเที่ยวช่วง และ 3) ประเพณีบุญกลางบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ 1) จ้อย 2) ต่อไก่ 3) ผีฮ้อ หรือผีกะลา 4) ผีสุ่ม และ 5) ผีมะกวก ความเชื่อสำหรับลายผ้าขึ้นดินจกหลักมี 9 ลาย ได้แก่ 1) ลายดอกเซีย 2) ลายกาบ 3) ลายหน้าหมอน 4) ลายโค้งแก้ง 5) ลายกาบดอกแก้ว 6) ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย 7) ลายกาบซ้อนหัก 8) ลายหักนกคู่ และ 9) ลายแคทราย

2. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มสมาชิกผ้าขึ้นดินจกตระกูลราชบุรี แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ 1) ช่วงการก่อตั้ง มีคณะผู้ก่อตั้งหรือแกนนำที่มีคุณสมบัติสำคัญ ได้แก่ ความเสียสละ ความตั้งใจ/ปณิธานในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น 2) ช่วงการดำเนินการ คือ ต้องมีวิธีการดำเนินการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เหมาะสม โดยไม่จำเป็นต้องจัดทำให้เสร็จสมบูรณ์แบบในคราวเดียว และ 3) ช่วงการพัฒนา คือ พิพิธภัณฑ์ต้องทำการวิเคราะห์ข้อจำกัดของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นว่ามีข้อจำกัดในด้านใด ส่วนการพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ 1) ระดับครัวเรือน มีระบบการสอนให้บุตร-หลานให้เรียนรู้วิธีการทอผ้าขึ้นดินจก และ 2) ระดับกลุ่มสมาชิก/วิสาหกิจชุมชน มีการนำรูปแบบการทอผ้าที่กระตุก สำหรับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดความรู้ที่ต้องการ ช่วยให้บุคคลและองค์กรสามารถประเมินศักยภาพของตนเองได้จากความรู้ที่มีและความรู้ที่ต้องการ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการได้มาซึ่งความรู้ 2) การแสวงหาความรู้จากภายนอก การทำงานร่วมกับพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดจ้างหน่วยงานภายนอก และการจัดจ้างที่ปรึกษา 3) การพัฒนา/สร้าง/บูรณาการความรู้ เป็นการนำเอา

ความรู้มาบริหารจัดการ ให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามความต้องการ 4) การถ่ายทอด/แบ่งปัน/กระจาย/เผยแพร่/แลกเปลี่ยนความรู้ เป็นการถ่ายทอดความรู้แฝงและความรู้แบบชัดแจ้ง จากต้นทางไปยังปลายทางความรู้ 5) การประยุกต์ใช้ความรู้และนำความรู้กลับมาใช้ใหม่ เป็นสิ่งสำคัญ เพราะไม่ว่าองค์กรจะมีความรู้มากหรือน้อยเพียงใด และ 6) การจัดเก็บ/รักษา/ปรับปรุง/ตรวจสอบความรู้ให้มีความถูกต้องและทันสมัย วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมเกี่ยวกับการทอผ้าไท-ยวน

3. ผลิตรายการเชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธของกลุ่มสมาชิกผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี คณะผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถร่วมกันออกแบบได้ 2 ลาย ได้แก่ 1) ลายคน และ 2) ลายปลา ทั้งนี้ แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่ม 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้นำกลุ่ม 2) ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ 3) ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญา 4) ด้านการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ และ 5) การจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์

4. นวัตกรรมการตลาดวิถีพุทธของกลุ่มสมาชิกผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี กลยุทธ์การตลาดวิถีพุทธของกลุ่มสมาชิกผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี คือ การสร้างตลาดจำหน่ายสินค้าที่ยั่งยืน กลุ่มได้สร้าง 5 แนวทาง คือ 1) การเพิ่มจำนวนตลาดขายบนผืนผ้า 2) การปรับลดจำนวนตลาดขายบนผืนผ้า 3) การพัฒนาผ้าทอขึ้นใหม่เป็นตลาดใหม่ 4) การใช้วัตถุดิบของเส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติ และ 5) การสร้างตราสัญลักษณ์ กลุ่มจึงนำหลักการตลาด “4Ps” ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการขาย การให้ฟรีเซนต์เตอร์สวมใส่เสื้อผ้าต่าง ๆ แล้วนำมาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ อาทิ เฟซบุ๊ก ผ้าขึ้นตีนจก ราชบุรี

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี: ประวัติศาสตร์, ความรู้, การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตลาดวิถีพุทธเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน” อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ฐานข้อมูลประวัติศาสตร์และพัฒนาการของมรดกวัฒนธรรมผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี

ชาวไท-ยวนราชบุรีมีเชื้อสายมาจากเมืองเชียงแสน ก่อนปีพุทธศักราช 2347 “โยนกเชียงแสนนคร” (ปัจจุบัน คือ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย) ประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวนราชบุรี แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวนดั้งเดิม 2) กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวนราชบุรี และ 3) กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวนกลุ่มต่างๆ ในราชบุรีปัจจุบัน กลุ่มใหญ่ตั้งถิ่นฐานในเขต

ตำบลคูบัว มรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ประเพณีที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน ได้แก่ 1) ประเพณีโปงลั้ง 2) ประเพณีเที่ยวช่วง และ 3) ประเพณีบุญกลางบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ 1) จ้อย 2) ต่อไก่ 3) ผีฮ้อ หรือผีกะลา 4) ผีลุ่ม และ 5) ผีมะกวก ความเชื่อสำหรับลายผ้าตีนจกหลักมี 9 ลาย ได้แก่ 1) ลายดอกเซีย 2) ลายกาบ 3) ลายหน้าหมอน 4) ลายโค้งแก้ง 5) ลายกาบดอกแก้ว 6) ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย 7) ลายกาบซ้อนหัก 8) ลายหักนกคู่ และ 9) ลายแคทราย สอดคล้องกับรัชพล จรียากุลธนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์ลวดลายผ้าจกไท-ยวนราชบุรี สำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้กลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าจก” โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ลวดลายผ้าจก ชาว ไท-ยวน ของกลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าจก หมู่ 4 บ้านใต้ ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าจก ไท-ยวน ของกลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าจก หมู่ 4 บ้านใต้ ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี เพื่อสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ในชุมชนจากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าจก ไท-ยวน ของกลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าจก หมู่ 4 บ้านใต้ ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี และเพื่อประเมินความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีผลต่อผลิตภัณฑ์ จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าจกไท-ยวน ของกลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าจก หมู่ 4 บ้านใต้ ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ลวดลายของผ้าจกชาวไท-ยวน เกิดจากการสเกียด้ายเส้นยืนขึ้นเป็นระยะตามต้องการให้เส้นด้ายพุ่งพิเศษผ่านจากอีกด้านหนึ่งไปอีกด้านตามหน้ากว้างของผ้า ความเชื่อที่ว่าผ้าขิดเป็นของสูงจึงมีการอนุรักษ์ไว้นิยมทอใช้เป็นสไบหรือผ้าเปี่ยงทางพิธีศาสนา ลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะคือ ลายดอกเซีย ลายโค้งแก้ง ลายหน้าหมอน ลายนกคู่กินน้ำร่วมเต้าเป็นลายหลักเทคนิคพิเศษ คือ การจกใช้ด้ายสีดำเว้นพื้นไว้มากเพื่อจกลายหักให้มีความเด่นชัดมันคงไม่มีความหลากหลายของลายประกอบ การใช้สีจะเป็นพื้นดำจกแดงและแซมเหลืองเป็นหลัก ผลการออกแบบผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าจก ไท-ยวน ของกลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าจก หมู่ 4 บ้านใต้ ตำบลคูบัวจังหวัดราชบุรี พบว่าการสร้างแบบสอบถามทางอินเทอร์เน็ตเพื่อหาความต้องการเบื้องต้นของ กลุ่มผู้บริโภคถึงประเภทของผลิตภัณฑ์ สิ่งที่ผู้บริโภคต้องการคือ คือ ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องประกอบการแต่งกาย (รัชพล จรียากุลธนา, 2561) และสอดคล้องกับวรรณ โชคบันดาลสุข และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจกไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ลวดลายผ้าตีนจกซึ่งเป็นลายดั้งเดิมของชาวไท-ยวนราชบุรี มี 8 ลาย คือ ดอกเซีย กาบ หน้าหมอน โค้งแก้ง กาบดอกแก้ว โค้งแก้งซ้อนเซีย กาบซ้อนหัก และหักนกคู่ ส่วนกลุ่มบ้านคุณยายซ้อน กำลังหาญ ลักษณะของลวดลายและ

การเรียกชื่อลาย มีความแตกต่างกันไปบ้าง แต่มี 8 ลายเช่นเดียวกัน ได้แก่ เชียซ้อนหัก เชียซ้อนเชีย หักซ้อนหัก โกงแก้ง หน้าหมอน เกี้ยวซ้อนกบ ซ้อนกบ และหักดำ ผู้วิจัยได้รวบรวมลายกราฟของผ้าตีนจก แล้วจัดเก็บอย่างเป็นระบบด้วยการจัดทำเป็นคู่มือการทอผ้าตีนจกไท-ยวนราชบุรี เผยแพร่ถ่ายทอดคู่มือไปยังกลุ่มคนที่สนใจ และจัดฝึกอบรมให้กับช่างทอผ้าตีนจกรุ่นใหม่ ได้รับความรู้ในการทอผ้าเพิ่มขึ้น สามารถทอผ้าตีนจกลายพื้นฐานได้ และลดลายผ้าตีนจกมากขึ้น (วรรณา โชคบันดาลสุข และคณะ, 2559)

2. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มสมาชิกผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี

แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ 1) ช่วงการก่อตั้ง มีคณะผู้ก่อตั้งหรือแกนนำที่มีคุณสมบัติสำคัญ ได้แก่ ความเสียสละ ความตั้งใจ/ปณิธานในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น 2) ช่วงการดำเนินการ คือ ต้องมีวิธีการดำเนินการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เหมาะสม โดยไม่จำเป็นต้องจัดทำให้สำเร็จสมบูรณ์แบบในคราวเดียว และ 3) ช่วงการพัฒนา คือ พิพิธภัณฑ์ต้องทำการวิเคราะห์ข้อจำกัดของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นว่ามีข้อจำกัดในด้านใด ส่วนการพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ 1) ระดับครัวเรือน มีระบบการสอนให้บุตร-หลานให้เรียนรู้วิธีการทอผ้าขึ้นตีนจก และ 2) ระดับกลุ่มสมาชิก/วิสาหกิจชุมชน มีการนำรูปแบบการทอผ้าที่กระตุก สำหรับรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดความรู้ที่ต้องการ ช่วยให้ผู้คนและองค์กรสามารถประเมินศักยภาพของตนเองได้จากความรู้ที่มีและความรู้ที่ต้องการ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการได้มาซึ่งความรู้ 2) การแสวงหาความรู้จากภายนอก การทำงานร่วมกับพันธมิตรทางธุรกิจ การจัดจ้างหน่วยงานภายนอก และการจัดจ้างที่ปรึกษา 3) การพัฒนา/สร้าง/บูรณาการความรู้ เป็นการนำเอาความรู้มาบริหารจัดการ ให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามความต้องการ 4) การถ่ายทอด/แบ่งปัน/กระจาย/เผยแพร่/แลกเปลี่ยนความรู้ เป็นการถ่ายทอดความรู้แฝงและความรู้แบบชัดแจ้ง จากต้นทางไปยังปลายทางความรู้ 5) การประยุกต์ใช้ความรู้และนำความรู้กลับมาใช้ใหม่ เป็นสิ่งสำคัญ เพราะไม่ว่าองค์กรจะมีความรู้มากหรือน้อยเพียงใด และ 6) การจัดเก็บ/รักษา/ปรับปรุง/ตรวจสอบความรู้ให้มีความถูกต้องและทันสมัย วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมเกี่ยวกับการทอผ้าไท-ยวน สอดคล้องกับเสรี เพิ่มชาติ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าผ้าจกราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพการณ์ปัญหา และความคิดเห็นต่อผ้าจกราชบุรี ดังนี้ กลุ่มผู้ผลิต สภาพการณ์การผลิตผ้าจกปัจจุบัน

เปลี่ยนไปจากลักษณะของกลุ่มทอผ้าและศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านเป็น 3 ลักษณะคือ แหล่งผลิตที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มผลิตและจำหน่ายทั่วไป แหล่งผลิตที่แยกตัวกันผลิตและจำหน่ายทั่วไป และแหล่งผลิตที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มผลิตและจำหน่ายตามคำสั่งของลูกค้า ลักษณะการผลิตใช้วิธีการแบบดั้งเดิม วัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่ เป็นใยสังเคราะห์ มีการประยุกต์ลวดลายและสีสันขึ้นใหม่ตามความต้องการของผู้บริโภค และมีการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย ปัญหาการผลิต ได้แก่ วัสดุมีราคาแพง ขาดคนทอผ้า วัสดุไม่ได้คุณภาพ ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการทำธุรกิจใช้ระยะเวลานานในการทอผ้า เป็นต้น และความคิดเห็นต่อผ้าจกราชบุรีโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านราคา ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ตามลำดับ กลุ่มผู้สนับสนุน สภาพการณ์สนับสนุนโดยทั่วไป มีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผ้าจกเป็นที่รู้จักแพร่หลาย และส่งเสริมให้เป็นสินค้าโอท็อปของจังหวัดราชบุรี โดยผ่านกิจกรรมด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมสร้างจิตสำนึก ร่วมกันในชุมชนในโอกาสสำคัญ กิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการจำหน่าย ปัญหาที่กลุ่มผู้สนับสนุนตระหนัก ได้แก่ ขาดคนทอผ้า ขนาดและรูปแบบไม่มาตรฐาน การรับรู้และประชาสัมพันธ์ ขาดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย พฤติกรรมการบริโภคเครื่องแต่งกายสำเร็จรูป และนโยบายการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ชัดเจน และความคิดเห็นต่อผ้าจกราชบุรีโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ตามลำดับ กลุ่มผู้บริโภค สภาพการณ์โดยรวมผ้าจกราชบุรียังคงเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคโดยเฉพาะในกลุ่มคนวัยทำงาน ด้วยความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีลวดลายที่สวยงาม และคุณค่าทางจิตใจ แม้จะมีราคาแพงแต่มีแนวโน้มในการบริโภคซ้ำอีก นิยมนำไปตัดเป็นเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ส่วนใหญ่ซื้อผ้าจากแหล่งผลิตด้วยตนเอง ความถี่ 7-12 เดือนต่อครั้ง จำนวนซื้อครั้งละ 2-3 ผืน มูลค่าการซื้อตั้งแต่ 1,001-3,000 บาท มีการเปรียบเทียบราคาจากแหล่งผลิต การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของผ้าจกโดยวิธีบอกต่อ ปัญหาการบริโภคผ้าจก ได้แก่ คุณภาพของผ้าจก ขนาดและรูปแบบไม่มาตรฐาน จำนวนและปริมาณการผลิต ลวดลายที่หลากหลายแปลกใหม่ การรับรู้และประชาสัมพันธ์ในคุณค่าผ้าจก มีราคาแพง และความคิดเห็นต่อผ้าจกราชบุรีโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ตามลำดับ (เสรี เพิ่มชาติ และคณะ, 2556)

3. ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธของกลุ่มสมาชิกผ้าขึ้นดินจกตระกูลราชบุรี

กลุ่มสมาชิกผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี ได้พัฒนาสีส้น รูปแบบ การประยุกต์ใช้สินค้า นำไปพัฒนาในการสร้างได้ หรือนำไปพัฒนาเป็นสินค้าอื่นๆ และการประชาสัมพันธ์ ด้วยการร่วมมือจากกลุ่มสมาชิก เพื่อสร้างงานสี ลาย และดีไซน์ให้มากขึ้น โดยคณะผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถร่วมกันออกแบบได้ 2 ลาย ได้แก่ 1) ลายคน และ 2) ลายปลา ทั้งนี้ แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่ม 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้นำกลุ่ม 2) ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ 3) ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญา 4) ด้านการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ และ 5) การจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ 4. นวัตกรรมการตลาดวิถีพุทธของกลุ่มสมาชิกผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี สอดคล้องกับสัชดา แสงดวงดี และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ผ้าจากเศษผ้าทอจกคุบัว” จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากลยุทธ์ทางการผลิตผ้าทอจกคุบัว เริ่มจากการสำรวจความต้องการ และข้อปัญหาเบื้องต้น และสรุปวิเคราะห์ความต้องการของผู้ผลิตผ้าทอจก จากผลสรุปดังกล่าวพบว่า ปัญหาจากปัจจัยภายในและภายนอกของกลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอจกคุบัว เพื่อให้เกิดกลยุทธ์ทางการผลิตผ้าทอจกแก่กลุ่มพัฒนาอาชีพ และชาวบ้านในชุมชนคุบัว จากนั้นจึงได้นำทฤษฎีการคิดสร้างสรรค์มาปรับใช้ในเป็นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจ โดยพัฒนาจากลวดลายของผ้าทอจกคุบัว ที่มีความงดงามตามแบบดั้งเดิมตั้งแต่สมัยโบราณ เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่ตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะสอดคล้องกับการนำทฤษฎีการสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้กล่าวไว้ ดังนี้ “การสร้างหรือผลิตผลิตภัณฑ์ขึ้นมานั้น จำเป็นต้องมีความแตกต่างเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ตัวผลิตภัณฑ์ เจาะกลุ่มเป้าหมายรายใหม่จากรายเดิมที่ยังคงเดิมไว้ แต่อาจทำให้เกิดความจำเริญกับตัวผลิตภัณฑ์เดิมที่ยังไม่ได้มีความพัฒนารูปแบบ การสร้าง “มูลค่าเพิ่ม” ที่ติดมากับตัวผลิตภัณฑ์” ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความร่วมมือกันในชุมชน เพื่อให้กระบวนการผลิตผ้าทอจกคุบัวมีประสิทธิภาพมากขึ้นจากการร่วมมือระหว่าง กลุ่มพัฒนาอาชีพ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีหน้าที่หลักในการช่วยให้คำแนะนำกับชาวบ้านในหมู่บ้านให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์ทางการผลิต โดยผู้ทำวิจัยได้มีการนำทฤษฎีการมีส่วนร่วมในชุมชนมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำวิจัยครั้งนี้ ควบคู่กันเพื่อให้ธุรกิจชุมชนบ้านใต้ ตำบลคุบัว มีรายได้เข้าชุมชนมากขึ้น เสริมสร้างรายได้ให้แก่แต่ละครัวเรือนให้ได้รายได้มากขึ้นจากเดิมสอดคล้องกับทฤษฎีธุรกิจชุมชนที่เน้นพัฒนาธุรกิจชุมชนให้มีความน่าสนใจและเสริมสร้างรายได้แก่ชุมชนและครัวเรือน อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ มีข้อค้นพบสำคัญ คือ ผู้ผลิตผ้าทอจกในตำบลคุบัว มีความประสงค์เพื่อเผยแพร่กลยุทธ์ทางการผลิตผ้าทอจก ที่ทำการพัฒนาโดยการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกแล้ว แก่

ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทอผ้าจากคุบัว หรือบุคคลภายนอกที่สนใจทำการศึกษากลยุทธ์และกระบวนการต่าง ๆ ในทำทำธุรกิจทอผ้าทอจากคุบัว และกลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอจากคุบัว ต้องการให้ผู้ทำวิจัยอธิบายและช่วยเหลือในด้านการอธิบายความรู้ความเข้าใจกลยุทธ์ในการผลิตแก่ชาวบ้านในหมู่บ้านให้เข้าใจ และสามารถนำกลยุทธ์นี้ไปปรับใช้ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตกลงยินดีเข้าร่วมการพัฒนากลยุทธ์ทางการผลิตผ้าทอจากในอนาคต่อไป (สุชาดา แสงดวงดี และคณะ, 2562)

4. นวัตกรรมการตลาดวิถีพุทธของกลุ่มสมาชิกผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี

กลยุทธ์การตลาดวิถีพุทธของกลุ่มสมาชิกผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี คือ การสร้างตลาดจำหน่ายสินค้าที่ยั่งยืน กลุ่มได้สร้าง 5 แนวทาง คือ 1) การเพิ่มจำนวนลวดลายบนผืนผ้า 2) การปรับลดจำนวนลวดลายบนผืนผ้า 3) การพัฒนาผ้าทอขึ้นตีนจกให้มีเป็นลวดลายใหม่ 4) การใช้วัตถุดิบของเส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติ และ 5) การสร้างตราสัญลักษณ์ กลุ่มจึงนำหลักการตลาด “4Ps” ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการขาย การให้ฟรีเซนเตอร์สวมใส่เสื้อผ้าต่าง ๆ แล้วนำมาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ อาทิ เฟซบุ๊ก ผ้าขึ้นตีนจก ราชบุรี สอดคล้องกับรสา สุนทรายุทธ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การออกแบบผลิตภัณฑ์และการบริการสำหรับชุมชนหัตถกรรมท้องถิ่นผ้าจก ไทยวน จังหวัดราชบุรี เพื่อขยายกลุ่มงานผลิตภัณฑ์ออกแบบตกแต่งภายในด้วยนวัตกรรมขึ้นรูปผ้าด้วยแม่พิมพ์และสิ่งทอสีเขียว” จากผลการวิจัยพบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์และการบริการสำหรับชุมชนหัตถกรรมท้องถิ่นผ้าจก ไทยวน จังหวัดราชบุรี เพื่อขยายกลุ่มงานผลิตภัณฑ์ออกแบบตกแต่งภายในด้วยนวัตกรรมขึ้นรูปผ้าด้วยแม่พิมพ์และสิ่งทอสีเขียว เป็นโครงการที่นำเอาภูมิปัญญางานหัตถกรรมท้องถิ่นมาใช้ร่วมกับนวัตกรรมการออกแบบในระบบอุตสาหกรรมที่ชุมชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายด้วยตนเอง เพื่อเป็นการเปิดตลาดสินค้าใหม่ ๆ และมีการนำระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ รวมไปถึงการใช้แนวคิดการออกแบบการบริการมาช่วยจัดการและบริหารทรัพยากรให้เกิดคุณค่าสูงสุด โดยมีผลผลิตของโครงการนี้ที่แสดงออกมาอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ 1) ก่อให้เกิดแนวทางการผลิตของผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมโดยนวัตกรรมสิ่งทอสีเขียว ได้ผลงานการย้อมฝ้ายและไหมธรรมชาติด้วยสีสกัดจากธรรมชาติที่มีความสวยงาม มีคุณค่าและปลอดภัยต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม 2) ผลงานผลิตภัณฑ์เพื่อการออกแบบตกแต่งภายในที่ประกอบไปด้วย ตู้เก็บของ ชั้นวางของ งานตกแต่งผนัง งาน partition wall โต๊ะข้าง โคมไฟ และงานโครงสร้างบล็อกปูน จากการผสมผสานเทคนิควิธีการขึ้นรูปผ้าในแบบต่าง ๆ และ 3) การออกแบบอัต

ลักษณะองค์กร แนวทางการออกแบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารและพื้นที่เรียนรู้สร้างสรรค์ รวมไปถึงต้นแบบธุรกิจที่สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้อีกต่อไป สำหรับแนวทางการพัฒนาต่อยอดในอนาคต สามารถทำได้โดยการนำเอากระบวนการทำงานจากโครงการวิจัยนี้มาพัฒนาสร้างสรรค์ต่อเนื่องด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเครื่องมือ เทคนิควิธีการผลิตรวมไปถึงการกระจายสินค้าในรูปแบบต่าง ๆ จัดให้เกิดกิจกรรมความร่วมมือกับกลุ่มนักออกแบบ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ต่อกัน อย่างไรก็ตาม จากการตรวจสอบข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ใช้กลุ่มเป้าหมายทำให้เกิดข้อเสนอแนะและการพัฒนาต่อยอดไปในอนาคตในด้านการนำเอารูปแบบแนวทางในการออกแบบมาพัฒนาสร้างสรรค์มากขึ้นกว่าเดิมที่เคยเป็น โดยการจัดให้เกิดกิจกรรมความร่วมมือการออกแบบกับกลุ่มนักออกแบบ ศิลปิน และนักเรียน นักศึกษาด้านการออกแบบเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ต่อกัน สร้างความยั่งยืนให้กับงาน ทัศนคติของชุมชน นอกจากนี้ยังมีนวัตกรรมการขึ้นรูปผ้าและการทำผ้าทอให้กันน้ำอีกมากมาย เช่น การเคลือบนาโนเทคโนโลยี เป็นต้น ซึ่งหากเทคโนโลยีเหล่านี้แพร่หลายและเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น ผู้ประกอบการเองก็สามารถปรับรูปแบบการผลิตให้เหมาะสม แปลงใหม่ สวยงาม และคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น (รสา สุนทรายุทธ, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

1. ประวัติศาสตร์มรดกวัฒนธรรมผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี ควรสร้างฐานข้อมูลลงเว็บไซต์ (website) ที่ครอบคลุมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยสืบค้นและเสนอตั้งแต่รุ่นปู่-ย่า, ตา-ยาย, และทวด ลงมาถึงรุ่นบุตรหลาน เพื่อให้ผู้สนใจวัฒนธรรมไท-ยวนได้ทราบข้อมูลที่เป็นจริงตามประวัติศาสตร์ ชาวไท-ยวนราชบุรีมีประวัติความเป็นมาอย่างนาน โดยสามารถค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ไท-ยวนว่า มีภูมิลำเนาตั้งเดิมอยู่ที่ “เชียงใหม่ ควรสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมการทอผ้าขึ้นตีนจกนี้ให้แก่เยาวชนในพื้นที่ ให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับผ้าขึ้นตีนจกซึ่งเป็นลายผ้าที่มีเอกลักษณ์และมีมูลค่าสูง

2. กระบวนการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มสมาชิกผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี ควรมีระบบการสอนให้บุตร-หลานได้ศึกษาเรียนรู้วิธีการทอผ้าขึ้นตีนจก เพื่อให้ตระถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวไท-ยวนราชบุรี และการทอผ้าขึ้นตีนจกอันเป็นศิลปหัตถกรรมของชาวไท-ยวนดั้งเดิม ควรมีการนำเทคนิคการทอผ้ามาใช้ คือ การนำรูปแบบการทอผ้าที่กระตุก ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงการทอมาจากสมัยโบราณ การทอผ้าขึ้นตีนจกของชาติพันธุ์ไท-ยวนราชบุรี ควรหา

เทคโนโลยีใหม่มาทดแทนวัสดุที่ใช้แบบดั้งเดิม อาทิ “ชนเผ่าที่นำมาจากด้าย (การเย็บผ้าและสร้างลวดลายจากกลางขึ้นบน)” มาเสริมการทอ ควรมีกลุ่มผ้าขึ้นดินจกของชาวไท-ยวน ที่กระจายตัวอยู่ตามชนบทของพื้นที่ต่างๆ ให้มากขึ้น และต้องมีผู้นำจัดหลักสูตรการเรียนรู้แก่เยาวชนรุ่นให้มีสถานที่ศึกษาเรียนรู้เรื่องผ่านขึ้นดินจก นำผ้าที่ทอลายจกแล้วมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ อาทิ ยาม พวงหรีด กระเป๋า เสื้อ เป็นต้น

3. ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธของกลุ่มสัมมาชีพผ้าขึ้นดินจกตระกูลราชบุรี การออกแบบลายสีใหม่ ๆ ขึ้นมาตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค แต่คงลายเส้นแบบดั้งเดิมไว้ ควรนำเสนอสินค้าผ้าขึ้นดินจกเข้าสู่เวทีสากล ควรสร้างตลาดผ้าขึ้นดินจกราชบุรี การเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ อาทิ อินเทอร์เน็ต โลก ควรแปรรูปหรือแบบแบบการสร้างสินค้าที่มีลักษณะเล็กกะทัดรัด (ผ้าขึ้นดินจกขนาดจิ๋ว) อาทิ เสื้อผ้า หมอน ยาม กระเป๋า แก้ว เป็นต้น การพัฒนาสีเส้น รูปแบบ การประยุกต์ใช้สินค้า นำไปพัฒนาในการสร้างได้ หรือนำไปพัฒนาเป็นสินค้าอื่นๆ และการประชาสัมพันธ์ ด้วยการร่วมมือจากกลุ่มสมาชิก เพื่อสร้างงานสี ลาย และดีไซน์ให้มากขึ้น

4. นวัตกรรมการตลาดวิถีพุทธของกลุ่มสัมมาชีพผ้าขึ้นดินจกตระกูลราชบุรี ควรส่งเสริมการแต่งกายด้วยผ้าลายจกในงานบุญต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามเทศกาลพระพุทธศาสนา และเทศกาลส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของภาครัฐ ในวันสำคัญที่กำหนดขึ้นเป็นการเฉพาะ หรือทุกวันอังคาร เป็นต้น เพื่อประชาสัมพันธ์แบบเคลื่อนไหว ให้ผู้พบเห็นสนใจสอบถาม รวมไปถึงชาวต่างชาติที่พบเห็นที่ถือเป็นการส่งเสริมเอกลักษณ์ท้องถิ่น ทั้งนี้ควรจัดให้มีการประกวดการแต่งกายด้วยผ้าลายจก ควรมีหน้าร้านจำหน่ายสินค้า และออกบูธจำหน่ายสินค้าตามงานๆ ทั้งภายในและภายนอกจังหวัด ควรสร้างศูนย์จำหน่ายสินค้าตามจุดสำคัญต่าง ๆ ทั่วทั้งวัด และควรสร้างรูปแบบการตลาดที่เน้นการโฆษณา “ลด แลก แจก” เพื่อสร้างความน่าสนใจสินค้า และเกิดความจดต่อผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นดินจกไท-ยวนราชบุรี

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผ้าขึ้นดินจกตระกูลราชบุรี: ประวัติศาสตร์, ความรู้, การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดวิถีพุทธเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ดังนี้ 1. ฐานข้อมูลประวัติศาสตร์และพัฒนามีเชื้อสายมาก่อนปีพุทธศักราช 2347 สมัยโยนกเชียงแสนนคร แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวนดั้งเดิม 2) กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวนราชบุรี และ 3) กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน

กลุ่มต่างๆ ในราชบุรี มรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ 1) ประเพณีไปแข่ง 2) ประเพณีเที่ยวช่วง และ 3) ประเพณีบุญกลางบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ 1) จ้อย 2) ต่อไก่ 3) ผีฮ้อ หรือผีกะลา 4) ผีลุ่ม และ 5) ผีมะกวก ความเชื่อ สำหรับลายผ้าตีนจกหลักมี 9 ลาย ได้แก่ 1) ลายดอกเซีย 2) ลายกาบ 3) ลายหน้าหมอน 4) ลายโค้งแก้ง 5) ลายกาบดอกแก้ว 6) ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย 7) ลายกาบซ้อนหัก 8) ลายหักนกคู่ และ 9) ลายแคทราย 2. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 3 ระยะ คือ 1) ช่วงการก่อตั้ง 2) ช่วงการดำเนินการ และ 3) ช่วงการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ 1) ระดับครัวเรือน มีระบบการสอนให้บุตร-หลานให้เรียนรู้วิธีการทอผ้าขึ้นตีนจก และ 2) ระดับกลุ่มสมาชิก/วิสาหกิจชุมชน โดยปรับใช้กับ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดความรู้ที่ต้องการ 2) การแสวงหาความรู้จากภายนอก 3) การพัฒนา/สร้าง/บูรณาการความรู้ 4) การถ่ายทอด/แบ่งปัน/กระจาย/เผยแพร่/แลกเปลี่ยนความรู้ 5) การประยุกต์ใช้ความรู้และนำความรู้กลับมาใช้ใหม่ และ 6) การจัดเก็บ/รักษา/ปรับปรุง/ตรวจสอบ 3. ผลลัพธ์เชิงสร้างสรรค์วิฤทธิพจน์ได้ 2 ลาย ได้แก่ 1) ลายคน และ 2) ลายปลา ทั้งนี้ แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่ม 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้นำกลุ่ม 2) ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ 3) ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญา 4) ด้านการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ และ 5) การจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ และ 4. นวัตกรรมการตลาดวิฤทธิพจน์ของกลุ่มสมาชิกผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี คือ การสร้างตลาดจำหน่ายสินค้าที่ยั่งยืน 5 แนวทาง คือ 1) การเพิ่มจำนวนลวดลายบนผืนผ้า 2) การปรับลดจำนวนลวดลายบนผืนผ้า 3) การพัฒนาผ้าทอตีนจกให้มีเป็นลวดลายใหม่ 4) การใช้วัตถุดิบของเส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติ และ 5) การสร้างตราสัญลักษณ์กลุ่มจึงนำหลักการตลาด “4Ps” ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการขาย การให้ฟรีเซนต์อร์สวมใส่เสื้อผ้าต่าง ๆ แล้วนำมาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ อาทิ เฟซบุ๊ก ผ้าขึ้นตีนจก ราชบุรี ส่วนข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย วัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริมนวัตกรรมวิฤทธิพจน์ของกลุ่มสมาชิกผ้าขึ้นตีนจกตระกูลราชบุรี การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดวิฤทธิพจน์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน 2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ภาครัฐ ควรมีการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนรู้จักมากขึ้น ประชาสัมพันธ์ความสวยงามและคุณค่าของผ้าขึ้นตีนจก เพื่อเพิ่มการรับรู้ถึงสินค้าที่มีอยู่ซึ่งจะเกี่ยวข้องต่อการสืบสานผ้าขึ้นตีนจก และ 3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษา รูปแบบการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดวิฤทธิพจน์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันผ้าขึ้นตีนจกระดับประเทศ

บรรณานุกรม

- ณัฐชา ลี้ปัญญาพร. (2563). การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม. ใน (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธัชพล จรียากุลธนา. (2561). การศึกษาอัตลักษณ์ลวดลายผ้าจากไท-ยวนราชบุรี สำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้กลุ่มพัฒนาอาชีพทอผ้าจาก. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม). บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ปริญภัทร จินเลี้ยง และคณะ. (2557). การพัฒนาเสื้อผ้าสตรีจากผ้าจากคูบัว ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. ใน (การศึกษาอิสระคณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและการออกแบบแฟชั่น สาขาวิชาเทคโนโลยีเสื้อผ้า). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ปุณย์จริย์ สรสีสม. (2555). สงคราม 9 ท้า และประวัติศาสตร์เมืองราชบุรี: กระบวนทัศน์การสืบสานอัตลักษณ์ 8 กลุ่มชาติพันธุ์. ราชบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- รสา สุนทรายุทธ. (2562). การออกแบบผลิตภัณฑ์และการบริการสำหรับชุมชนหัตถกรรมท้องถิ่นผ้าจาก ไทยวน จังหวัดราชบุรี เพื่อขยายกลุ่มงานผลิตภัณฑ์ออกแบบตกแต่งภายในด้วยนวัตกรรมขึ้นรูปผ้าด้วยแม่พิมพ์และสิ่งทอสีเขียว. วารสารศิลปกรรมบูรพา. 8(1), 27-49.
- วรรณ โขกบัณฑิตสุข และคณะ. (2559). การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจกไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี. วารสาร สมาคมนักวิจัย, 21(1), 166-180.
- สุชาดา แสงดวงดี และคณะ. (2562). การพัฒนากลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ผ้าจากเศษผ้าทอจากคูบัว. งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 11 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, (11-12 กรกฎาคม 2562). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- เสรี เพิ่มชาติ และคณะ. (2556). การจัดการความรู้เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าผ้าจกราชบุรี. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 1(3), 183-194.